

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

ŽIVOTNÍ KRIZE A KŘESŤANSKÝ POHLED NA SVĚT

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Autor práce: Renata Šmíkalová

Studijní obor: Pedagogika volného času- vychovatelství

Ročník: čtvrtý

2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejné přístupové části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

24. 3. 2016

.....

Renata Šmíkalová

Poděkování

Moc děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a metodické vedení práce. Dále děkuji své rodině, která mi byla velkou oporou.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 Krize.....	6
1.1 Definice pojmu krize	6
1.2 Původ pojmu krize.....	6
1.3 Příčiny krize	7
1. 4 Typologie krizí	8
1.5 Řešení krize	10
1.6 Odborná pomoc v krizi	11
1.6.1 Obecné principy krizové pomoci.....	12
1.7 Krizová intervence.....	13
2 Křesťanství.....	17
2.1 Křesťanství.....	17
2.2 Podstata křesťanské víry	18
2.3 Bible a její literární druhy	18
2.4 Desatero Božích přikázání	19
2.5 Ježíšův život a učení	19
2.5 Křesťanské svátosti	20
2.6 Křesťanské svátky.....	21
2.7 Tři božské ctnosti	22
3 Křesťané a krize	23
3.1 Krize teologální.....	23
3.2 Vývojové krize a jejich obraz v Novém zákoně	24
3.3 Role víry v nemoci a bolesti-situační krize v životě křesťana	26
3.4 Duchovní doprovázení jako pomoc křesťanům v krizi	30
3.5 Modlitba jako výraz orientace křesťana v krizi na Boha	31
3.6 Křesťanství – pomoc, nebo zátěž pro člověka v krizi?.....	32
ZÁVĚR	33
SEZNAM LITERATURY	35
ABSTRAKT	37
ABSTRACT	38

ÚVOD

Ústřední otázkou mé bakalářské práce bylo zjistit, jaký je rozdíl vnímání životní krize z úhlu pohledu teologie a sekularizované vědy.

Z tohoto cíle jsem odvodila základní výzkumnou otázku: Je nějaká souvislost mezi profesionální pomocí lidem v krizi v naší společnosti a jejich eventuálním křesťanským pohledem na svět?

Životní krize prožívá každý člověk, každý den se ve světě odehrává mnoho kritických událostí, a lidé s nimi musí bojovat. Životní krize ovlivňují život jedince a ten se k nim musí nějakým způsobem postavit. V životě jsem se setkala s mnoha negativními názory na křesťanství. Mnoho lidí nedokáže pochopit věřící lidi a ani to, jak jim víra může pomáhat v jejich krizových situacích. Právě toto pro mě bylo velkou motivací k výběru tématu. Sama sice poznávám křesťanství pouze z vnějšku, ale nikdy jsem jej neodsuzovala, a proto jsem se rozhodla své znalosti o křesťanství prohloubit a zjistit, jak to doopravdy je a jak náboženství může být lidem v krizi pomocí. Dalším z důvodů zvolení tohoto tématu bylo, že dle mého názoru hodně souvisí s mojí budoucí prací vychovatelky. Chtěla bych pracovat s mládeží a ta se stejně tak, jako ostatní lidé často ocitá v krizových situacích. Je velice pravděpodobné, že v průběhu vykonávání své pracovní činnosti se mnohdy setkám s lidmi, kteří budou procházet obtížnou životní situací a mezi nimi může být i člověk s křesťanskou vírou. Touto prací bych se chtěla lépe seznámit s křesťanstvím a s jeho pohledem na životní krize, protože si myslím, že tyto znalosti pro mě budou v budoucnu velkým přínosem. V první kapitole své bakalářské práce se zabývám pojmem životní krize, jejími příčinami a řešením. Popisuji zde také formální a neformální pomoc lidem v krizových situacích. Druhá kapitola obsahuje ústřední pohledy křesťanství na svět. Zde zabývám podstatou křesťanské víry, Písmem svatým a Ježíšovým životem. Také zde zmiňuji křesťanské svátosti a svátky. Ve třetí kapitole se zabývám křesťanským pohledem na životní krize a jejich řešením. Zde popisuji, jaký význam mají krize v životě křesťanů. Dále se ve třetí kapitole zabývám tím, co lidem s náboženskou vírou pomáhá k překonání krize a zda je to odlišné od lidí bez náboženské víry. V práci opírám především o odbornou psychologickou a křesťanskou literaturu.

1 Krize

1.1 Definice pojmu krize

Termínem krize se zabývá ve svých knihách mnoho autorů, ale každý z poněkud odlišného pohledu.

Vymětal definuje krizi jako dopad střetu s problémem, který nejsme schopni vlastními silami a vlastními vyrovnávacími strategiemi zvládnout v přijatelném čase a navyklým způsobem.¹ Špatenková definuje krizi jako jakoukoli situaci, kterou jedinec vnímá negativně, při které se něco dramaticky mění a je spojena s negativními emocemi.² Kastová popisuje krizi jako stav, kdy se jedinec ocitne v zatěžující nerovnováze mezi subjektivním významem problému a příležitostmi zvládnání, které má k dispozici.³ Matoušek popisuje krizi jako vyvrcholení určitého děje, který vede k neodkladné změně. Tento děj rozhoduje o úspěšné nebo nepříznivé povaze krize a o jejích následcích pro budoucnost.⁴

Z uvedených definic vyplývá, že krize je stav vnitřní nevyrovnanosti, který způsobují životní události, jež není člověk schopen řešit vlastními silami.

1.2 Původ pojmu krize

Pojem krize byl používán nejvíce v medicíně pro fázi nemoci, která přináší výraznou změnu v pacientově zdravotním stavu; buď šlo o změnu pozitivní a člověk se uzdravil, nebo o změnu negativní, které vedla k úmrtí člověka.⁵ Termín krize má v kultuře zajímavou historii. Řecký výraz *krisis* pochází ze slova „KRINO“, které lze přeložit jako: rozhodovat se, volit, oddělovat nebo posuzovat. Toto slovo v antickém světě znamenalo poslední, nezrušitelné rozhodnutí. Uvedený pojem vyvolával alternativy bez možnosti nápravy výsledků (výhru nebo prohru, spásu či ztracení, právo nebo bezpráví). Pojem *krisis* pomáhal Řekům vystihnout obtížné momenty úzkostného čekání, ve kterých se zatím nedočkali odpovědí, které měli dostat už před nějakou

¹Srov. VYMĚTAL, J. *Duševní krize a psychoterapie*, s. 13.

²Srov. ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*, s. 15.

³Srov. KASTOVÁ, V. *Krize a tvořivý přístup k ní*, s. 15.

⁴Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 135.

⁵Srov. tamtéž, s. 199.

dobou. V křesťanství znamenal pojem krisis význam božího soudu, který se odehraje buď na konci dějin, nebo probíhá právě teď v životě věřících díky Kristovu zjevení.⁶

1.3 Příčiny krize

Krize se mnohdy odvíjí od nevládnutých konfliktů z minulosti. Dá se říci, že někteří jedinci jsou pro krize předurčení svou naivitou, přecitlivělostí a egocentrismem.⁷ Svůj život vnímá každý člověk jiným způsobem, události, věci a ostatní lidé mají pro každého rozdílný význam. Situace, která bude pro někoho běžnou životní epizodou, pro jiného může znamenat rozpad osobnosti. Každý člověk má různě silné obranné a adaptační mechanismy.⁸

Špatenková popisuje příčiny krize podle Thoma, který rozlišuje vnější a vnitřní příčiny krize. Vnější příčiny jsou dvojnásobné situace, kdy je od subjektu odebrán některý objekt, nebo naopak je mu nabízeno objektů více. Jako první bývá důvodem krize **ztráta** (ztráta zaměstnání, smrt blízké osoby, rozchod s partnerem, neúspěch při zkoušce apod.). Druhým důvodem krize je **volba**.⁹ V tomto případě si musí člověk vybrat mezi dvěma stejnými kvalitami. Člověk je v této situaci bezradný. Často se zde uvádí příklad Buridanova osla, který měl stejně daleko ke dvěma kupkám sena stejné kvality a objemu, ale zemřel hladem, protože se nebyl schopný rozhodnout, z které kupky si vezme. Třetím důvodem krize je **změna**. Jedná se například o změnu rodinného stavu, zdravotního stavu, pracovního stavu a podobně.¹⁰

Matoušek popsal vnitřní spouštěče krizí podle Reného Thoma:

1. Vnitřní spouštěče krize popisuje jako situace, kdy jedinec není schopen vyhovět požadavkům vývoje a změnám z toho pramenícím.
2. Jev nazývaný pojmem hybris. To jsou ty strategie, které problém sice nevyřeší, ale v nejtěžších chvílích pomůžou k překlenutí situace. Tyto strategie a kroky jsou zdrojem potenciálních krizí v budoucnosti.¹¹

⁶ Srov. JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, s. 164.

⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Řízení a metody sociální práce*, s. 136.

⁸ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*, s. 19.

⁹ Srov. tamtéž.

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 121.

¹¹ Srov. tamtéž.

1. 4 Typologie krizí

Vodáčková ve své knize zmiňuje následující klasifikační systém krizí, který vytvořil Baldwin (in Pasquali a kol., 1989). Tento systém je odstupňován podle závažnosti krize.¹²

Situační krize

Situační krize je událost, která je spouštěna nepředvídatelným stresem. Závažnost krize je v tomto případě určena subjektivním nazíráním situace a dostupností vyvažujících faktorů. V této situaci převládají vnější spouštěče, a to ztráta a její hrozba (ztráta partnera, ztráta zdraví, ztráta zaměstnání apod.)¹³

Krize z očekávaných životních změn (tranzitorní krize)

Tranzitorní krize jsou běžnými součástmi vývoje života, a proto je možné tyto krize předpovídat. Tyto krize vyplývají z psychodynamiky každého člověka. Vycházejí z neúspěšných pokusů řešit v kontextu mezilidských vztahů zásadní vývojové otázky. Jelikož jsou předvídatelné, může se na ně jedinec určitým způsobem připravit a mít nad nimi určitou kontrolu. Tyto situace vyžadují změnu a přizpůsobení. S vývojovými krizemi vždy souvisí nějaká změna v dosavadním životě člověka, která vyžaduje přijetí nových životních rolí. Pro popsání této krize může být přínosný příklad ze zvířecího prostředí. Než se z račícího mláděte stane dospělý jedinec, musí mnohokrát za svůj život svléci těsný krunýř a počkat někde v bezpečí, než mu naroste nový. V období čekání na nový krunýř se musí chránit, aby se nestal obětí predátora.¹⁴

Traumatické krize

Krize jsou spouštěny vnějšími stresory, které jedinec neočekává a v podstatě nad nimi nemá žádnou kontrolu. Je možné, že tato krize vyřadí člověka na nějakou dobu z normálního fungování. Může to být způsobené úmrtím partnera, autonehodou, znásilněním i přírodní katastrofou.¹⁵

¹² Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 34.

¹³ Srov. tamtéž.

¹⁴ Srov. tamtéž.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 34-38.

Psychopatologické krize

Krize spojené s duševní poruchou, nemocí nebo duševním problémem. Krize tohoto druhu mají kořeny v neřešených nebo dočasně řešených vývojových otázkách.¹⁶

Krize vyžadující okamžitou psychiatrickou pomoc

V tomto případě člověk ohrožuje ztrátou sebekontroly sebe nebo ostatní jedince. Jedinec v tomto stavu přestává být zodpovědný za své činy. V tomto případě se u jedince mohou objevovat bludy a halucinace.¹⁷

Podle způsobu manifestace se krize dají rozlišit takto:

Zjevné krize – tyto krize si člověk připouští a uvědomuje. Obvykle nutí jedince čelit něčemu, co odporuje jeho sebeobrazu a hodnotovému systému. Často jsou reakcí na prožité traumatické události. Patří sem například nevěra, nemoc, rozpad vztahu apod.

Latentní krize – člověk si je neuvědomuje a nechce si je připustit. Tento stav může být dlouhotrvající a většinou vede k nevědomým způsobům adaptace.¹⁸

Podle průběhu můžeme krize rozdělit na:

Akutní krize – často jsou reakcí na prožité traumatické události. Akutní krize jsou bouřlivé, mají jasný začátek a někdy i konec. Tyto krize přicházejí především v souvislosti s nevěrou, zradou, znásilněním.

Chronické krize – ze začátku bývají nenápadné. Většinou jde o procesy, které mají vlastnosti latentní krize, někdy vznikají nedostatečným řešením akutních krizí. Častým důvodem jsou nedořešené konflikty a neuspokojivé sociální podmínky.¹⁹

Průběh krize

Podle Vodáčkové je možné vývoj krizového stavu rozdělit do stádií, která mohou někdy trvat několik hodin a někdy několik dnů. Vodáčková se ve své knize odkazuje na Caplana, který definoval fáze krizového stavu.

V první fázi jedinec vnímá ohrožení a důsledkem toho je zvýšená úzkost. V tomto případě jedinec zaktivizuje běžné vyrovnávací strategie, kterými může být svépomoc či hledání pomoci u blízkých lidí. Jestliže se tyto strategie neosvědčí, nastupuje fáze druhá.

¹⁶Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 34-38.

¹⁷Srov. tamtéž.

¹⁸Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 124.

¹⁹ Srov. tamtéž.

V druhé fázi prožívá jedinec pocit zranitelnosti a nedostatku kontroly nad situací. Zde se může jedinec pokoušet vyrovnat se s krizí náhodným způsobem. Jestliže úzkost neustupuje a nebyl nalezen žádný způsob, který by pomohl situaci vyřešit, tak jedinec vstupuje do fáze třetí.

Ve třetí fázi se jedinec pokouší o předefinování krize a doufá, že známé vyrovnávací prostředky budou prosperující. Účinné mohou být i nové způsoby řešení problémů. Ve fázi, kdy se jedinec dokáže vrátit na předkrizovou úroveň fungování, je nejpřístupnější pomoci. Krizová intervence jako způsob péče je v tomto případě plně dostačující, pokud krize neohlašuje větší problém, ke kterému se otevřela cesta.

Čtvrtá fáze se vyznačuje závažnou psychologickou dezorganizovaností. Reakce na ni jsou podobné stavům paniky. Odhalují se zde velké kognitivní, psychologické a emocionální změny. Ve chvíli, kdy krize vyúsťuje negativně, se může krizová intervence ukázat jako nezbytná. Jedinec by měl navštívit krizové centrum, popřípadě konkrétního odborníka.²⁰

1.5 Řešení krize

Současná krize je relativně nová situace, při jejímž řešení můžeme použít postupy, které se osvědčily již v minulosti, nebo můžeme vyzkoušet postupy nové. Prostřednictvím procesu učení vytváříme během života zásobu vyrovnávacích strategií. V kontextu řešení krize lze rozlišovat **formální** a **neformální** pomoc v krizi.

Svépomoc a vzájemná pomoc

Svépomocí se nazývají ty postupy, které pomáhají „přeorientovat“ zaměření ohrožené osoby. Člověk má tendenci něco měnit. Častým způsobem řešení krize bývá změna prostředí, někdy také změna partnera, zaměstnání, ale může také nastat změna životního stylu. Někteří jedinci propadnou i nadměrnému užívání návykových látek. Sociální opora představuje významnou složku neformální pomoci v krizi.²¹

Sociální opora

Sociální oporou se obvykle rozumí sociální zázemí ve smyslu přátel, rodiny, příbuzných, ale i institucionální pomoci. Sociální opora se dělí na strukturální (sociální

²⁰ Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 39-43.

²¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 128.

role, rodinné role apod.) a na funkční sociální oporu (kvalita vztahů). Sociální opora vysoce působí na psychickou rovnováhu a zdraví člověka, čímž ovlivňuje dopad nepříznivých situací. Adekvátní sociální opora odpovídá na potřeby lidí a jejich cíle. Potřeby a cíle lidí se postupem času mění a podle nich se mění i forma a zdroje sociální opory. Zvláště v období krize je velice obtížné zjistit, jakou oporu člověk potřebuje. Přirozené systémy opory, podpůrné skupiny organizované odborníky, náboženské organizace a svépomocné skupiny patří mezi hlavní zdroje sociální opory. Jedinci si z těchto zdrojů vybírají vztahy, které nejvíce odpovídají jejich potřebám. Nejsilnější sociální oporou bývají především rodiny. Pozitivní sociální vazby v rodině, sociálních skupinách i ve vztazích k jednotlivým osobám usnadňují přizpůsobení se nepříznivým podmínkám. Pozitivní působení sociální opory spočívá v přesvědčení o blízkosti a dosažitelnosti pomoci a pochopení od lidí v okolí. Sociální opora je účinná jenom tehdy, když je příjemcem jako opora vnímána. Jestliže má být vztah sociální oporou, měl by být vnímán jako věrohodný a vlivný.²²

Vzájemná pomoc má v krizi veliký význam. Vzájemná pomoc je myšlena jako pomoc od blízkých lidí (rodiny, přátel, spolupracovníků) nebo institucí způsobem praktické pomoci a emocionální podpory. Smyslem vzájemné pomoci bývá většinou vytvoření příjemného a nestresujícího prostředí, kde člověk nalezne oporu a pochopení a má možnost být vyslechnut.

V rámci svépomoci a vzájemné pomoci se také mohou vyskytnout obranné reakce jako intelektualizace, bagatelizace, racionalizace nebo rezignace.²³

1.6 Odborná pomoc v krizi

Cílem odborné pomoci je poskytnout klientovi bezpečí, podporu, vedení a naději, aby byl schopen krizovou situaci zvládat a aby se vrátil nad předkrizovou úroveň života. Krizová pomoc obvykle trvá po dobu nejdéle sedmi dnů.

²²Srov. CIMERMANNOVÁ, T. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu*, s. 25.

²³ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 128.

1.6.1 Obecné principy krizové pomoci

Principem dostupnosti se rozumí krizová pomoc, která je dostupná všem klientům bez ohledu na rozdílnost pohlaví, věku, rasy, řeči, handicapu či náboženské a sexuální orientace. Princip dostupnosti lze definovat těmito kritérii:

- **Dostupnost informací o krizové pomoci.** O krizové pomoci jsou informováni občané, spolupracující složky i organizace. Zařízení pravidelně informuje veřejnost i organizace o službách, které provozuje.
- **Bezodkladnost a nepřetržitý provoz.** Krizová pomoc je zaměřena na možnost okamžitého kontaktu s odbornou pomocí. Nepřetržitou krizovou pomoc může společně poskytovat několik zařízení, ale je důležité, aby klient měl jeden přehledný zdroj informací. Za ideální jsou považovány krizové služby, které poskytují nepřetržitý provoz.
- **Vnější bezbariérovost.** Při vyhledávání krizové pomoci by klient neměl překonávat žádné překážky. Centrum krizové pomoci by mělo být dobře dostupné a přehledně značené.
- **Krizová pomoc se poskytuje v zařízení i v terénu.** Zařízení krizové pomoci by mělo fungovat formou mobilní služby, terénní krizové pomoci a terénní práce při hromadných neštěstích.

Princip individuality krize. Krizové služby by měly být poskytovány každému člověku podle jeho vlastního přání. Krizový pracovník by měl pracovat citlivě a s ohledem na klientovy potřeby.

Princip komplexnosti péče. Krizová pomoc by se měla dotýkat bio-psycho-sociálních i duchovních potřeb jedince. Zde je důležité skloubit rozhovor s jedincem či rodinou, konzultaci se sociálním pracovníkem s případným použitím léků atd.

Princip vnitřní bezbariérovosti. Bariéry souvisí s vnitřním uspořádáním zařízení jako například mříže na oknech, bílé pláště, neosobní přístup personálu atd. Dobře vedená krizová pomoc by měla být bezbariérová.

Princip návaznosti. Na krizovou pomoc by měla navazovat další péče o klienta, je-li to potřeba. Každé krizové zařízení by mělo vědět, kam dále má klienta směřovat podle toho, jaké má potřeby, a podle povahy jeho příběhu. Krizové pracoviště by také mělo

mít vypracovaný postup, kterým by klientovi sdělilo doporučení na navazující pracoviště či odborníka.²⁴

Krise z pohledu medicíny, psychologie nebo sociální práce je nežádoucí stav nerovnováhy, kterou jedinec nedokáže vlastními silami odstranit, a je žádoucí, aby mu byla poskytnuta profesionální systematická pomoc prostřednictvím lékařů, psychologů nebo sociálních pracovníků.

1.7 Krizová intervence

Krizová intervence

Krizovou intervencí lze definovat jako vnitřní krátkodobou pomoc člověku, který se ocitá v krizové situaci. Cílem krizové intervence je stabilizace klientova stavu. Krizová intervence je odborně zabezpečený zásah, který je zaměřený na komplexní a intenzivní zvládnutí stresové reakce, během které klient prožívá pocity bezmoci či ohrožení své existence. Základními principy krizové intervence je dostupnost, intenzita, aktivita, strukturovanost a individualizovaný kontakt školeného pomáhajícího pracovníka s klientem. V krizové intervenci je důležité rozlišovat mezi laickou pomocí v krizi a odbornou pomocí. Laickou pomoc poskytuje neškolený jedinec, zatímco odbornou pomoc poskytuje nejčastěji psycholog, psychiatr, lékař, sociální pracovník, psychoterapeut či speciálně vyškolený pracovník jiných profesí. Krizová intervence může mít komplexní charakter a může zahrnovat lékařskou, právní, sociální a zejména psychologickou pomoc. Je důležité mezi nimi diferencovat.

Cílem **lékařské krizové intervence** je stabilizovat základní aspekty zdraví klienta. Základním prostředkem lékařské krizové intervence je poradenství, farmakoterapie, psychoterapie a krátkodobá hospitalizace. **Sociální krizová intervence** se zaměřuje především na pomoc jedinci v situaci akutně vzniklé životní krize či v situaci frustrace základních životních potřeb. Její pomoc spočívá především ve formách materiálních, finančních, sociálních, informačních, emocionální opory nebo sociálního poradenství. **Právní krizová intervence** zajišťuje obnovu lidských práv a potřeb člověka, který se dostal do společensky obtížné situace. Hlavním nástrojem této intervence je právní poradenství. Cílem **psychologické krizové intervence** je návrat klienta k psychickému

²⁴Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 53-54.

stavu před krizí. Smyslem je obnovení základní duševní rovnováhy, zejména v důsledku vyloučení a zamezení růstu nežádoucích příznaků.²⁵

Formy krizové intervence

Z formální stránky je možné odlišit prezenční a distanční krizovou intervenci. Prezenční formu lze poskytovat ambulantně, ústavně i prostřednictvím mobilních služeb. Distanční formy krizové intervence používají možnosti, kterými disponují technické prostředky. Obě tyto formy krizové intervence jsou potřebné a vhodně se doplňují.²⁶

Krizová intervence tváří v tvář

Krizová intervence tváří v tvář je oproti telefonické intervenci výhodnější v tom, že poskytuje interventu možnost pozorovat verbální a nonverbální reakce a možnost dávat klientovi verbální a nonverbální zpětnou vazbu. V krizové intervenci tváří v tvář je možné vytvářet vyhovující časový plán a umožňuje interventu pracovat s klientem systematicky. Nevýhodou intervence tváří v tvář je nutnost překonání předsudků, které klient v těchto situacích většinou prožívá.²⁷

Telefonická krizová intervence

Výhodou telefonické a internetové krizové intervence je poměrně snadná dostupnost a anonymita klienta, který může hovor kdykoliv přerušit. Klient nemusí překonávat vnitřní zábrany a překonávat obavy, aby vyhledal naléhavou pomoc. V průběhu telefonického rozhovoru je důležité pracovat intenzivně a hned na začátku rozhovoru navázat s klientem kvalitní vztah a zaměřit se na aktuální problém, protože o délce intervence rozhoduje klient sám.²⁸

Etapy krizové intervence

Krizová intervence zahrnuje vždy minimálně tři základní etapy. Krizová intervence je výrazně ovlivněna tím, zda se jedná o prezenční či distanční formu.

Úvodní etapa začíná navázáním vhodného sociálního kontaktu klienta s intervентem, kterého by měl klient definovat jako empatického, vstřícného a zkušeného člověka. Navázání kontaktu by mělo vždy probíhat v prostředí, které klient vnímá jako klidné a

²⁵ Srov. MLČÁK, Z. *Emergentní psychologie a krizová intervence*, s. 23.

²⁶ Srov. tamtéž.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 24-25.

²⁸ Srov. FORETNÍKOVÁ, K. *Sociální pedagog jako pracovník krizové pomoci a intervence*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce T. Čech. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/55752/pedf_m/Aktualni_text_DP.pdf

bezpečné. Úvodní etapa by měla směřovat k identifikaci klientova problému. Jestliže se mezi klientem a interventem podařilo formulovat plán následujícího průběhu krizové intervence, je úvodní etapa ukončena. **Realizační etapa** je zaměřena na prohloubení diagnostiky osobnosti klienta a jeho problému, na posouzení psychického stavu a na určení možností dosažitelných změn v chování a prožívání klienta. **Závěrečná etapa** nastupuje v případě, že jedinec dosáhl základní psychické rovnováhy na úrovni předkrizového stavu, odpovídajícího náhledu týkajícího se příčin a projevů krizového stavu. Cílem závěrečné etapy je upevnění pozitivních změn dosažených v chování a prožívání klienta.²⁹

Inventář adaptivních a vědomých strategií, kterých lze při zátěži využít

Za vyrovnávací strategie mohou být považovány vědomé adaptivní postupy, které jsou osvědčené, užitečné a obohacují život.

Schopnost ulevit si pláčem a hněvem, kontakt s pocity, tolerovat emoce u druhých lidí. Spousta lidí může být v zátěži zaskočeno vlastními emocemi, které už jsou v takové míře, že je těžké je skrývat. Mnoho lidí se za své emoce stydí, nechtějí jimi obtěžovat okolí a omlouvají se za ně.

Schopnost sdělovat a sdílet. V mezilidských vztazích je velice užitečná schopnost podělit se o to, co prožíváme s někým, kdo je nám blízký, a také umět být s druhými, když něco prožívají.

Dobry kontakt s tělem. Člověk nacházející se ve stresové situaci mívá tendenci nevnímat vlastní tělesné potřeby a prožitky. Přesto je kontakt s tělem důležitý ukazatel toho, co se děje. V těle můžeme prožívat zájem i odpor, dostatek energie i únavu, blaho i bolest.

Kontakt s vlastními potřebami. Krize někdy přináší nutnost zabývat se vlastními potřebami, protože je možné, že dříve byly opomíjeny. Někdy si tuto věc uvědomíme, aniž bychom museli kontaktovat odborníka, a dokážeme si za svými potřebami jít.

Vědomí vlastních hranic. Krizová situace nás někdy přinutí porovnat se s hranicemi vlastní únosnosti a vede nás k potřebě se vymezit tam, kde to zatím nebylo možné nebo

²⁹Srov. MLČÁK, Z. *Emergentní psychologie a krizová intervence*, s. 26-27.

jsme si tuto potřebu nikdy neuvědomovali. Často jde o nový a pozitivní zážitek a někdy jen o potvrzení v něčem, co jsme do jisté míry předpokládali.

Orientace v situaci s využitím dostupných prostředků a informací.

Krizy jsou charakteristické tím, že mnohdy mají vliv na kognitivní funkce. Člověk si potřebuje uspořádat své informace, aby bylo zřetelné, kde je nutné něco doplnit.

Schopnost využít vlastní zkušenost. Pokud překonáme prvotní šok, který nějaké krizové momenty přinášejí, zjistíme, že často můžeme využít dosavadní zkušenosti a dovednosti, které jsme již v životě získali. Může jít o zkušenosti kladné i záporné.

Schopnost využít zkušenosti blízkých lidí. Zkušenosti našich blízkých a přátel můžeme použít, pokud je to pro nás přijatelné. Řešení krize s přáteli a rodinou je důležitou součástí vyrovnávacího procesu a lze se na ni dívat dvojitým úhlem pohledu. Jednak úplně přirozeně se svými blízkými hovoříme o tom, co se nám děje, a v nejlepším případě s nimi své potřeby řešíme. Dále se často k řešení dostáváme v rámci vztahového systému. Osobní krize se ve většině případů týkají vztahů s blízkými lidmi a mnohdy potřebujeme nejen radu těchto lidí, ale i nějakou změnu z jejich strany vůči nám. Pomoc blízkých má v životě člověka nezastupitelný význam.

Schopnost využít potenciálu přirozené komunity. Komunita vede k podpoře těch, kteří mají problémy a potřebují je řešit. Může se jednat o radu, výpomoc, podporu, účast a podobně.

Schopnost využít vzorců kolektivního chování. Zařazujeme sem především společenské rituály, které umožňují vypořádat se s různými životními situacemi. Zviditelňují a často i ulehčují přechod z jedné životní etapy do druhé, ulehčují průchod emocí a napomáhají zorientování se ve společenských situacích.

Inspirace literárními příběhy. Příběhy nejen vyprávějí, ale hlavně učí, obohacují a rozšiřují náš vlastní rámec možností.

Otevřenost neobvyklým tvořivým řešením. Tvořivost se musí zapojit v tu chvíli, kdy jsou vyčerpána dostupná řešení, a musíme hledat nové cesty. Platí to v té situaci, kdy nás krizový stav nutí učit se něčemu novému a nutí nás něco nového vymyslet, takže člověk musí vstřebat více vlivů najednou. Tato činnost je velice užitečná, protože nás obohacuje a přináší zkušenost.

Víra a naděje. Člověk psychicky umírá v tu chvíli, kdy zemřela jeho víra a naděje. Bez naděje se svět pro člověka stává děsivým místem. Naděje může být důležitou motivací k přežití pro člověka nemocného, týraného i vězněného.

Smysl utrpení. V okamžiku, kdy už člověk zná význam těžkostí, které prožívá, získá důležité souřadnice ve smyslu „proč“ a „jaký to má smysl“. V takové situaci se může dočasné utrpení vnímat jako cesta vedoucí k vyšší hodnotě bytí.³⁰

Překonání krize

Krize je překonána ve chvíli, kdy jedinec znovu získá energii potřebnou k běžnému „normálnímu“ fungování. Dokáže obnovit vztahy k ostatním lidem a projeví se opětovná schopnost cítit uspokojení. Z jedné stránky přináší krize určité nebezpečí, ohrožení, zničení či ztrátu. Z druhé stránky lze na krizi pohlížet jako na šanci ke změně či na příležitost začít něco nového. Člověk může začít žít znovu a jinak. I z těch nejhorších okamžiků v životě je možné něco dobrého získat. Člověk, který si v životě projde krizí a dokáže ji překonat, může se stát psychicky odolnějším, vyžrát jako osobnost či duchovně vyrůst.³¹

2 Křesťanství

Na začátku této kapitoly bych chtěla zmínit, že se budu zabývat zejména katolickou podstatou křesťanství. Vymezit ústřední pohledy křesťanství na svět je prostředek, abychom mohli zkoumat otázku, zda se mohou stát pomocí člověku v krizi.

2.1 Křesťanství

Latinské slovo christianismus je používáno jako termín pro označení křesťanské víry. Křesťanství je monoteistické světové náboženství, které vzniklo v 1. století našeho letopočtu jako židovská náboženská skupina a navázalo na náboženské tradice judaismu. Základem křesťanství je víra v ukřižovaného a vzkříšeného Ježíše Krista jako Božího syna a víra v jeho učení o šíření a naplnění Božího království. Na rozdíl od judaismu křesťané na svého mesiáše nečekají, ale považují za něj Ježíše Nazaretského, který přináší představu nového naplněného života v míru a pokoji. Křesťané mu vzdávají stejnou úctu jako Bohu, neboť on je vtěleným synem Božím. Ježíš Kristus je

³⁰ Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 48-53.

³¹ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*, s. 48.

prvním zdrojem a poslední normou křesťanského života.³² Křesťanství je od začátku určeno pro všechny lidi, kultury a národy. Během 2 000 let svého působení proniklo křesťanství do celého světa, takže se stalo největším světovým náboženstvím. K největším skupinám křesťanství patří katolická církev, pravoslavné církve a protestantské církve.

Křesťanství učí, že je pouze jeden Bůh, stvořitel života na Zemi. Křesťanství také učí, že Ježíš je záchrana před přicházejícím Božím soudem a že spasení přijímáme vírou v Kristovu smrt na kříži a jeho vzkříšení a životem podle Ježíšovo učení.³³

2.2 Podstata křesťanské víry

Všichni křesťané věří v Boží Trojici. Jsou přesvědčeni o tom, že Bůh je pouze jeden, ale je ve třech osobách, které se nazývají Otec, Syn a Duch Svátý. Také věří v to, že Bůh Syn se stal člověkem, aby za lidi trpěl a zemřel na kříži, byl vzkříšen a tím získal lidem odpuštění a spásu. Tuto spásu může člověk získat tím, že se nechá pokřtít, žije podle Kristova učení, modlí se, účastní se života církve a dokazuje svou víru morálně dobrým životem i ostatním lidem ve světě. Základní knihou křesťanství je Bible, je v ní popsán příběh Ježíše. Ježíš byl Boží Syn, zemřel a vstal z mrtvých, aby vykoupil lidi z otroctví, hříchu a smrti. Ježíš lidi učil o Božím království – společenství člověka s Bohem, které začíná na Zemi a naplní se v životě po smrti. Lidé, kteří přijímají Ježíšovo učení, žijí ve vzájemné lásce a budují Boží království na Zemi.³⁴

2.3 Bible a její literární druhy

Bible vznikala celá staletí a tvoří ji knihy a texty velmi různorodé. Lidé, kteří Bibli napsali, chtěli skrze ni vydat svědectví o Božích činech. Bible je rozdělena na dvě části. První část se nazývá Starý zákon, který je delší částí Bible. Starý zákon je sbírka posvátných židovských knih. Druhá část se nazývá Nový zákon, který tvoří sbírka knih a dopisů, kterým je společné svědectví o Ježíši Kristu. Bible je pro křesťany Písmo svaté. Bible obsahuje Boží slova a učí, jak je má křesťan uplatňovat ve svém životě. Při křesťanských bohoslužbách se téměř vždy z Bible předčítá. Křesťané věří, že skrze

³² Srov. McLOUGHLIN, S. *Světová náboženství v kostce*, s. 54.

³³ Srov. *Ottova všeobecná encyklopedie*, s. 665.

³⁴ Srov. OPATRŇÝ, A. *Víra – co víra je a co není*[online], © 2001[cit. 11.2.2016]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Vira.html>

Bibli k nám mluví Bůh, a proto ji často nazývají Božím slovem. V základu Bible popisuje původ člověka, jeho pád do hříchu a odloučení od Boha. Dále popisuje, jak Bůh slíbil svému izraelskému lidu budoucího Mesiáše, který obnoví poškozený vztah mezi člověkem a Bohem.³⁵ Bible říká, že odpuštění lze najít jen u Ježíše: „*V nikom jiném není spásy; není pod nebem jiného jména, zjeveného lidem, jímž bychom mohli být spaseni*“ (Skutky 4,12).³⁶

2.4 Desatero Božích přikázání

Desatero považují Židé i křesťané za přikázání, které dal Bůh lidem jako vodítka pro svobodný způsob života. Deset přikázání je projevem Boží přízně a představují povzbuzení. Starý zákon označuje desatero přikázání jako „*deset slov*“, která jsou v Bibli uvedena na dvou místech, a to v knize Mojžíšově Exodus a v Mojžíšově knize Deuteronomium. Desatero je pro křesťany Božím darem, ve kterém poznávají Boží dobrotu a lásku. Ježíš prohloubil přikázání Desatera poukazem na hodnotu lásky, která se obětuje za život druhého člověka. V přikázáních jde o zajištění svobody. Přikázání chrání lidské hodnoty dobra. Jestliže věřící lidé přijmou tato přikázání, dávají najevo svou ochotu svěřit svůj život Božím vedení.³⁷

2.5 Ježíšův život a učení

Ježíšovo veřejné působení začalo křtem u řeky Jordán. Podle Janova evangelia trvalo Ježíšovo působení přibližně tři roky. V průběhu těchto tří let chodil Ježíš po Galileji a Judsku a hlásal Boží království. Kázal pro všechny lidi, kteří byli od Boha daleko. Ježíš získal mnoho následovníků, z kterých si vybral dvanáct, které nazval apoštoly. Apoštolové po Ježíšově smrti hlásali jeho vzkříšení a stali se základem křesťanské církve. Ježíš Boží lásku a spravedlnost vysvětloval lidem pomocí obrazných příběhů.³⁸ V Bibli je sepsáno mnoho příběhů o tom, jak Ježíš dokázal zázračně uzdravit malomocenství, horečky, slepotu a jak dokázal navrátit život mrtvému. Bible vypráví, že moc uzdravovat předal Ježíš svým učedníkům. Jejich úkolem bylo sloužit lidem. Během svého působení měl Ježíš své příznivce, ale i protivníky. Protivníci Ježíšovi vytýkali, že se vydává za Boha, a tím se prohřešuje proti podstatě židovské

³⁵Srov. McLOUGHLIN, S. *Světová náboženství v kostce*, s. 56.

³⁶BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Sk 4,12.

³⁷Srov. *Život z víry*, s. 109.

³⁸Srov. MACKERLE, A. *Bible. Mnoho hlasů, jedno slovo*, s. 71.

víry:monoteismu. Ježíšovi protivníci se báli vzpoury, a proto se rozhodli pro jeho zničení. Jednoho apoštola podplatili, aby zradil Ježíše. Ježíš věděl, že jeho smrt je nablízku a proto na židovský svátek pesach (Velikonoce) slavil se svými učedníky poslední večeři. Po této večeři byl Ježíš zatčen a odveden k soudu, kde byl souzen Pilátem, který ho odsoudil k smrti ukřižováním. Ježíš byl ukřižován v pátek a poté bylo jeho tělo uloženo do hrobu. Když v neděli přišli k hrobu ženy, aby Ježíšovo tělo připravily k pohřbu, našli hrob prázdný. Prázdný hrob, zjevení andělů a poté samotného Ježíše se stalo výchozím bodem pro hlásání Ježíšova vzkříšení. Ježíš byl Bohem vzkříšen, zvítězil nad smrtí a každý, kdo v něj uvěří a nechá se pokřtít, zvítězí nad smrtí.³⁹

2.5 Křesťanské svátosti

Katolická církev uvádí sedm svátostí. Popisuji pouze tři nejzákladnější, které uvádějí křesťany do života církve.

Křest

Křest je považován za prostředek přijetí do křesťanské církve. Téměř všichni křesťané považují křest za symbol znovuzrození. Křest je základem křesťanského života. Je jakousi vstupní branou k životu v Duchu a branou, která otevírá možnost přistoupit k ostatním svátostem. Křest z člověka smyje starý život a začne nový život spojený s Ježíšem Kristem.⁴⁰

Biřmování

Křest, eucharistie a biřmování tvoří jednotný celek. Biřmování je svátostí, která dává křesťanům Ducha svatého, zpevňuje jejich svazek s církví a pevněji je přivtěluje ke Kristu. Biřmování může člověk přijmout pouze jednou v životě. Tato svátost vtiskuje do křesťanovy duše zvláštní duchovní znamení. Biřmování může přijmout každý jedinec, který je pokřtěný a který tuto svátost doposud nepřijal. Bez biřmování a eucharistie je svátost křtu platná, ale zapojení do křesťanského života zůstane nedokončené. Účinkem biřmování je plné vylití Ducha svatého. Tato svátost je důležitá k naplnění křestní milosti. Biřmování křesťany dokonaleji spojuje s církví a obdařuje je zvláštní silou.⁴¹

³⁹Srov. MACKERLE, A. *Bible. Mnoho hlasů, jedno slovo*, s. 71-72.

⁴⁰ Srov. McLOUGHLIN, S. *Světová náboženství v kostce*, s. 194-197.

⁴¹ Srov. tamtéž.

Svátost eucharistie

Eucharistie je dokončením uvedení do křesťanského života. Prostřednictvím eucharistie se lidé spolu s celým společenstvím podílejí na samotné oběti Krista. Eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve. Svátost eucharistie spojuje nejen to, co tvoří obsah víry, ale i to, co poskytuje víře její osobitý profil a tvoří totožnost věřícího. Tato svátost vybízí k tomu, aby se lidé rozdělili s druhými. Eucharistie je souhrnem a celkovým posláním křesťanské víry.⁴²

Slavnost eucharistie

Mše je pro věřící křesťany vrcholem společného vztahu k Bohu. Křesťané věří, že se v průběhu mše setkávají s Ježíšem. Mše svatá se křesťané mohou účastnit každý den a především každou neděli. Je připomínkou Ježíšova zmrtvýchvstání. Slavnostní mše je školou lásky, díky ní si křesťané mohou uvědomit, že kolem sebe mají „bratry a sestry“, syny a dcery Boží.⁴³

2.6 Křesťanské svátky

Křesťanské svátky připomínají různé události dějin spásy. Smyslem celého liturgického roku je připomenout si zásadní události, které se staly pro spásu a záchranu lidstva. Nejvýznamnějším křesťanským svátkem jsou Velikonoce, které jsou oslavou vzkříšení Ježíše Krista. Zelený čtvrtek je připomínkou poslední Ježíšovi večeře se svými učedníky. Velký pátek je den, který připomíná Ježíšovo ukřižování a smrt. Pro křesťany je Velký pátek dnem přísného půstu. Velký pátek je jediným dnem v roce, kdy se neslaví mše svatá a probíhají pouze velkopáteční obřady. Bílá sobota představuje dobu, kdy byl Ježíš pohřben. Je pro křesťany dnem rozjímání a modliteb. V noci z Bílé soboty na neděli Božího hodu velikonočního probíhají vigilie na oslavu Svaté noci, kdy Ježíš vstal z mrtvých. Velikonoční neděle je nejvýznamnějším křesťanským svátkem, který připomíná vzkříšení ukřižovaného Ježíše Krista. Druhými nejvýznamnějšími křesťanskými svátky jsou Vánoce, kdy se oslavuje narození Ježíše. Ve většině křesťanských církví se Vánoce slaví 25. prosince.⁴⁴

⁴² Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 332-340, 361-362.

⁴³ Srov. McLOUGHLIN, S. *Světová náboženství v kostce*, s. 198.

⁴⁴ Srov. *tamtéž*, s. 197-200.

2.7 Tři božské ctnosti

Víra, naděje a láska tvoří základ každého věřícího člověka. Víra se má projevovat láskou a naděje směřuje k naplnění. Tyto základní ctnosti se nazývají teologálními ctnostmi, protože mají nejbližší vztah k Bohu. Tyto základní postoje jsou v Novém zákoně spojovány s různými situacemi. Vztah k Bohu má pronikat celým životem, a proto by se měly tyto ctnosti projevovat v každém snažení člověka.⁴⁵

Víra

Víra má dávat životu křesťanskou podobu. Ježíš založil společenství věřících proto, aby se lidé ve víře prohlubovali a navzájem se v ní posilovali. Věřící člověk vidí svůj základ v Bohu a v tom spočívá jeho pevná důvěra v Boha. Být věřící znamená žít tak, jak to odpovídá Boží lásce k lidem. Písmo svaté hovoří o „poslušnosti víry“, ve které je člověk na základě vlastní svobody zodpovědný před Bohem. Jestliže se člověk ve víře vzdělává, jeho víra tím roste. Víra nalézá svou nejhlubší oporu ve společenství věřících. Člověk věřící musí svou víru žít a vyznávat, nikoli zapírat. Víra, kterou jedinec vyznává, je spojena s láskou k Bohu a lidem a také s nadějí.⁴⁶

Naděje

Křesťané mají svůj život uskutečňovat ve víře a lásce a pronikat nadějí, že Bůh naplní svůj příslib, který dal lidem v Ježíši Kristu. S jistotou očekávají spásu člověka, církve i celého stvoření. Naděje by měla křesťany doprovázet v každodenním životě, a to i v bolesti a utrpení. Křesťanská naděje není pouhý optimismus. Křesťanská naděje přivádí člověka na cestu k Bohu, ve které doufá, že nalezne své naplnění. Naděje je pro křesťany důvod k zapojení ve světě a pro svět, který má dojít vlastního naplnění v Bohu. Naděje působí radost, dodává naději a chrání před rezignací. Křesťanská naděje dodává lidem odvalu také tam, kde vládne beznaděj. Křesťané vědí, že smysl života se nedá odvozovat od jednotlivých úspěchů, ale od zaměření celé existence na věčné povolání. Připomínáním velkých Božích skutků křesťané naději posilují a upevňují. Naděje jako teologická ctnost se projevuje modlitbou. Modlící se lidé vidí své budoucí očekávání, naději i strach v jiném světle.⁴⁷

⁴⁵ Srov. *Život z víry*, s. 38-40.

⁴⁶ Srov. *tamtéž*, s. 38-40.

⁴⁷ Srov. *tamtéž*, s. 41-43.

Láska

Lidé pociťující lásku se cítí navzájem spojeni. Láskou ve víře se myslí především láska k bližnímu, která má na mysli dobro druhého. Láska touží po tom, aby se druhým dařilo a aby byli šťastní. V lásce je důležité umět přestat myslet pouze na sebe a na své osobní potřeby. Láska, kterou člověk daruje, vždy hledá dobro druhého a je pro darujícího naplněním jeho smyslu života. V lásce, kterou člověk daruje, nachází své vlastní štěstí. Láska vyžaduje věrnost, která může vést až k obětování vlastního života. Opravdová láska vyžaduje, aby lidé neupřednostňovali své zájmy na úkor druhých, aby nevyužívali druhé jako nástroje pro uskutečňování svých osobních přání. Mírou lásky k bližnímu je Ježíšova láska k člověku.⁴⁸

3 Křesťané a krize

I Bible zná životní krize, avšak nepopisuje je vědecky, ale v obrazech, které nám vysvětlují něco z jejich podstaty a zároveň východiska z nich. Kříž je nejvýznamnějším symbolem křesťanství, který nabízí důkaz, že Bohu není naše utrpení lhostejné. V křesťanství je Ježíš tím, kdo posiluje slabé, povzbuzuje klesající na mysli a dodává naději pesimistům. Křesťané s pomocí Boží síly zvládají životní úkoly a s odhodláním procházejí životními krizemi. Ve všech evangeliích se píše o Bohu jako o síle, která Ježíše podnítila k odchodu na poušť, aby vyléčil nemocné a zvěstoval radostné poselství. Křesťané se v krizových situacích obrací k Bohu. Věří, že jim Duch svatý dodá odvahu a sílu k překonání krize. Lidé věřící bývají v krizových situacích v lepším emocionálním stavu než lidé nevěřící. Náboženská víra patří k účinným způsobům zvládnání mezních situací. Zvnitřnělý typ náboženské víry výrazně souvisí s prosperujícím zvládnáním krizí. Věřící lidé dokážou lépe zvládnout krizové situace, a to přes svou možnou větší míru citlivosti. *Mysterium doloris* tj. tajemství utrpení je v křesťanství odpovědí na to, proč se člověk setkává s utrpením.⁴⁹

3.1 Krize teologální

Do teologální oblasti se zahrnuje víra, naděje a láska, které tradičně nazýváme teologálními ctnostmi, protože jsou to dary od Boha. Teologální krize je krize ve víře, naději a lásce. Trápení spojené s krizí je utrpení způsobené pocitem prázdna a tmy a

⁴⁸Srov. *Život z víry*, s. 44-46.

⁴⁹Srov. CIMERMANNOVÁ, T. *Krize a význam pomáhajícího prvního kontaktu*, s. 107.

zklamáním nad Božím mlčením. Bůh není nepřítomný, ale nemluví řečí, jakou si přeje člověk, ale mluví s námi znameními, která máme rozluštit. Krize ve víře není vzdálení se od Boha, ale ponoření se do jeho světa. Pravá krize v lásce není lhostejnost k Bohu, ale snaha vstoupit do roviny Božího života, kterým je láska. Krize naděje je přehodnocení tajemství, toho, co je neviditelné a neznatelné a překročení výdobytků a zkušeností v očekávání jiných. Teologální krize není ztráta hodnot ani ztroskotání ani ztroskotání duchovního života, ale je momentem duchovního růstu.⁵⁰

3.2 Vývojové krize a jejich obraz v Novém zákoně

Krizi puberty lze popsat na jednom z příběhů, který popisuje Lukáš v evangeliu. Lukáš ve svém evangeliu líčí krizi puberty na příkladu dvanáctiletého Ježíše v chrámě. Ve dvanácti letech se Ježíš odpoutal od svých rodičů a nebyl už tím vzorným synem, který vždy poslechl rodiče. Jednoho dne zůstal v chrámě, kde poslouchal své učitele a kladl jim otázky. Rodiče nevěděli, kde se nachází, a tři dny ho vystrašení hledali. Rodiče byli dotčeni a ptali se ho, proč to udělal. On jim místo odpovědi položil otázku: „*Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?*“⁵¹ (L 2,49). Rodiče Ježíšovu odpověď nepochopili a cítili, že se jim jejich syn odcizil.

To, co Lukáš ve svém evangeliu líčí, je typické pro téměř každou krizi puberty. Děti dělají něco, čemu rodiče nerozumí. Pro rodiče je těžké pochopit změnu chování svých dětí, které donedávna byly poslušné. Děti se rozhodnou žít si život podle svých představ. Většina rodičů žije v obavách, že si jejich děti nebudou vědět rady. Lukáš ve svém evangeliu popisuje i cestu z krize. Rodiče Ježíši nic nevyčítají a vezmou ho s sebou do Nazareta. Maria se snažila slova svého syna pochopit, aby mu porozuměla. Svého syna nesoudila a do svého srdce zahrnovala vše, co u svého syna pozorovala a slyšela, aby se tam na vše podívala a pochopila podstatu. Podle evangelia Ježíš nezůstal u vzpoury, ale vrátil se s rodiči do Nazareta a poslouchal je. Ježíš se sice navenek podřídil, ale přesto si krácel svou vlastní cestou.⁵²

⁵⁰ Srov. GRÜN, A. *Důvěřuj sobě*, s. 17.

⁵¹ BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, L 2,49.

⁵² Srov. GRÜN, A. *Důvěřuj sobě*, s. 17.

Podobenství o marnotratném synu

Podobenství, které také vyjadřuje zkušenost dospívajícího člověka, je podobenství o marnotratném synovi. V Novém zákoně sv. Lukáš vypráví příběh, který se odehrává mezi láskou otce a marnotratností a hříchem jeho syna. Otec měl dva syny. Mladší syn si od otce vyžádal část dědictví, které mu náleželo. Neuběhlo mnoho dní a syn všechno zpeněžil a odešel do daleké země, kde žil rozmařilým životem a svůj majetek utratil. Ve chvíli, kdy už neměl žádné peníze, nastal v zemi veliký hlad a on se ocitl v nouzi. Potkal jednoho občana té země a ten ho poslal na pole pást vepře. Doufal, že se bude moc najíst alespoň slupkami, které jedli vepři, ale ani ty nedostal. Uvědomil si, jak dobře se měl u svého otce. Vstal a vydal se domů ke svému otci s tím, že mu řekne: *Otče, zhřešil jsem vůči nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků*⁵³ (L 15,18-19). Otec už z dále svého syna spatřil, rozběhl se k němu a objal ho. Syn řekl otci o tom, že zhřešil, ale přesto nechal otec svého syna od služebníků obléci a uspořádal hostinu. Starší syn se vracel z pole, a když zjistil, co se děje, popadl ho vztek. Vyčetl svému otci, že už mu slouží tolik let a jemu nikdy nedal ani kůzle, ale pro mladšího syna, který své peníze utratil, nechal zabít vykrmené tele. Otec to staršímu synovi vysvětlil tak, že protože byl starší syn stále s ním, tak mají vše společně s otcem dohromady. Dále mu také vysvětlil, že oslava se koná proto, že mladší syn byl mrtev, ale zase žije, že byl ztracen a je nalezen.⁵⁴

Křesťanství tedy ukazuje Boží lásku a odpuštění v situaci těžké viny člověka jako postoj, který je diametrálně jiný než lidské postoje: je to síla bezmezné lásky a odpuštění.

Krise středního věku

Křesťané podléhají krizím středního věku stejně jako lidé bez náboženské víry, avšak příčiny těchto krizí jsou u křesťanů odlišné. U křesťanů je v krizi navíc zkoušena i jejich víra. U lidí bez náboženské víry může být spouštěcím mechanismem krize například ztráta společenského postavení spojená se ztrátou pocitu vlastní důležitosti, ale křesťané jsou většinou těchto situací uchráněni. Z druhé strany jsou citliví k pocitům opuštěnosti od Boha. V těžkých životních situacích si křesťané mohou pokládat otázku: Za co mě

⁵³BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, L 15,18-19.

⁵⁴Srov. tamtéž, L 15,11-32.

Bůh trestá? Každá krize má však svůj určitý duchovní význam a Bůh chce, aby člověka něčemu naučila.⁵⁵

3.3 Role víry v nemoci a bolesti-situační krize v životě křesťana

Nemoc a její důsledky zpochybňují vnitřní jistoty člověka. Zpochybnění vnitřních jistot bývá jevem při hledání smyslu života zatíženého nemocí. Nemoc se kromě tělesných funkcí člověka týká i psychiky a přivádí jedince k mnoha spirituálním a existenciálním otázkám. Každý člověk hledá hloubky svého bytí a také toho, co jeho život jistým způsobem přesahuje. Tyto hlubiny jsou pro někoho „něčím“, pro jiné jsou místem setkání s „někým“. Člověku prožívající bolest či nějakou životní těžkost jsou právě tyto hloubky odkrývány a neměly by být pomíjeny ani popírány. Nemoc a bolest jsou některými lidmi chápány jako trest, někým jako určitá výzva a někdy jako šance. Lidé, kteří berou Boha jako autoritu, často chápou bolest jako trest. V tomto případě si lidé často kladou otázky, proč a za co jsou trestáni, nebo jak by mohli svou vinu odčinit. V těchto případech se předpokládá, že Bůh jedná jako mstivý člověk. Situace, kdy člověk chápe bolest a nemoc jako výzvu k prohloubení života z víry, je mnohem příznivější. Lidé v těchto situacích mohou nemoc chápat jako cestu k nalézání pozitivních změn v jejich životě. U křesťanů vyžaduje tento postoj víru dostatečně vyzrálou. Nejpříznivější, ale zároveň nejnáročnější je situace, kdy je nemoc přijata jako šance k dovršení života nebo ke změnám v organizaci života, ke kterým se jedinec rozhoduje.⁵⁶

Křesťanská víra a pohled na nemoc

V křesťanství je víra chápána jako vztah člověka a Boha. Tento vztah může být u každého jedince rozdílný. Pro někoho je tento vztah naplněný láskou a důvěrou, pro druhého to však může být vztah naplněný strachem z nevyzpytatelné moci Boha jakožto nevyočitatelného vládce. Právě podle tohoto vztahu může být víra pro někoho pomocí, nebo překážkou.

⁵⁵Srov. FRANC, A. *Depresivní stavy jako možný důsledek nesprávné církevní praxe* [online], [b. r.], [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/31-duchovni-manipulace/id/218-depresivni-stavy-jako-mozny-dusledek-nespravne-cirkevni-praxe>

⁵⁶Srov. OPATRNÝ, A. *Nemoc* [online], [b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:x6j-IaspPcsJ:jep.cls.cz/texty_new/Opatrny%2520A%25201.doc+&cd=5&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

Už i v evangeliích se lze setkat s příběhy mnoha nemocných, se kterými se Ježíš potkával. Uzdravování nemocných bylo podstatnou částí Ježíšova působení. Matouš to ve svém evangeliu potvrzuje tím, když prohlašuje že „uzdravovat každou nemoc a každou chorobu“ je jednou z Mistrových činností.⁵⁷ V Bibli je nemoc pro člověka výzvou, aby začal nově vnímat svoji situaci a svůj životní příběh. Uzdravování bylo důkazem aktivního působení Božího království. Nemoc lidem připomíná, že život není v jejich moci. Pro věřící je nemoc úkolem, aby dali svému trápení smysl. Lidé se nemohou vyhnout bolesti, ale křesťané vědí o cestě, kterou mohou projít společně s Bohem.⁵⁸

Kříž – řešení pro smrt

Evangelium mluví o řešení pro smrt, které tajemně přetváří její obsah a smysl. Víra vyznává, že smrt je nevyhnutelná cesta k věčnému životu. Z pohledu kříže není smrt pouze trest, ale i dar. Pro Krista a jeho učedníky není poselství o smrti pouze nauka, kterou vyznávají, ale především skutečnost, kterou prožívají. Člověk může prožívat smrt jako závěrečnou oběť, v které obětuje sebe i svůj život Bohu. Touto obětí vykonává poslední krok k věčnému společenství s Bohem. Svoboda darovaná Kristem nedokáže zrušit nešťastný obsah smrti, v které uskutečňuje zničení života ve světě, ale přetváří ji v oběť, z které Bůh vytváří věčný život. Smrt tedy vždy zůstane smrtí, přesto to není smrt, protože je přetvořena v oběť, která je nepostradatelná ke stvoření společenství tvora s Bohem. Křesťan umírá v plném slova smyslu, přesto však neumírá, protože smrt ho uvádí ve věčnou plnost života darovaného Bohem. V momentu smrti se „dává“ svoboda Bohu pro celou věčnost. Na závěrečném setkání s Bohem stojí plnost lidského života. Věčný život zahrnuje i vzkříšení z mrtvých, protože „plnost“ lidského života je nemyslitelná bez „těla“. Moment smrti je okamžikem dokonalého rozmachu svobody, který by chtěl člověk vykonávat v každém momentě, ale může ho provést až ve smrti. Pouze ve smrti je svoboda schopna překonat smrt a realizovat vzestup, který zasáhne celý život člověka a obětuje jej Bohu. Tím se naplní základní význam života tvora stvořeného pro Boha.⁵⁹

⁵⁷ BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Mt 4,23;9,35.

⁵⁸ Srov. OPATRŇY, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, s. 11.

⁵⁹ Srov. BOUBLÍK, V. *Člověk očekává Krista*, s. 153.

Smrt v Ježíšově životě

Z evangelií lze poznat, že Ježíš prožíval nepříjemný obsah smrti. Ve chvíli, kdy se jeho smrt přibližovala, neskrýval pocity strachu. V předvečer smrti, když se Ježíš modlil, se mu zjevil anděl a dodával mu sílu. Ježíš propadl úzkosti a modlil se ještě více. Jeho úzkost ve chvílích před smrtí byla hluboce lidská a pokorná.

Podle evangelií se však můžeme setkat ještě s jiným výkladem Ježíšovy smrti. Především v evangeliu svatého Jana mluví Ježíš o smrti jako o „své hodině“. Proto lze tento výraz chápat tak, že pro Krista je smrt nejdůležitějším okamžikem jeho života. Ježíš má strach ze smrti a chtěl by se jí lidsky vyhnout, ale zároveň na ni čeká a staví ji do středu svého života.⁶⁰

Smrt mučedníků

Mučedníci, kteří prožívají smrt s Kristem, hlásají svobodně světu, že tato smrt má pro ně význam a smysl. Pro mučedníka je smrt výsledkem svobodného rozhodnutí, které je volbou pro smrt s Kristem, protože se nechce oddat životu bez něj. Mučedníci si mohli v dějinách mnohokrát zachránit život tím, že by zradili Krista, vybrali si však smrt. Mučedník vyznává, že smrt s Kristem není pouhé násilí a bolest, ale především nejlepší projev víry a nejkrásnější rozvoj svobody.⁶¹

Smrt v životě křesťanů

Pro věřící lidi smrt není to poslední, s čímž se člověk setká na konci života, ale náleží v každém momentě k nepostradatelnému obsahu života víry. Ti, kteří byli pokřtěni Kristovým křtem smrti, jsou posláni k tomu, aby umírali s Ukřižovaným a žili se vzkříšeným Kristem. Mystický obsah smrti proniká celý život církve, měl by tedy upozornit na to, co pro věřící znamená smrt s Kristem. V církvi se vždy objevují věřící, kteří výrazným postojem k smrti dávali najevo, že poselství kříže přetváří jejich život a dává smysl jejich bolesti a umírání. Nikdo z lidí se nikdy nemůže úplně zbavit strachu ze smrti, křesťané jsou schopni se osvobodit alespoň od tajemného zoufalství a prožívat svou „svobodu pro smrt“ s určitou vyrovnaností a s určitou radostí, která vychází z víry ve smysl utrpení a smrti. Křesťané se nesnaží před temným obsahem smrti uniknout, ale přijímají a prožívají ho. Jestliže křesťan opravdu věří, že bolest a smrt jsou tím nejdůležitějším pro spásu světa, nemůže nikdy hledat únik před smrtí. Viditelné

⁶⁰ Srov. BOUBLÍK, V. *Člověk očekává Krista*, s. 154.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 167.

svědectví o tajemném svědectví smrti se samozřejmě nenajde v životě každého křesťana. Církev se snaží ukázat alespoň na ty věřící, kteří svědectví o smrti uskutečnili. Nejvýraznějším projevem tohoto svědectví jsou mučedníci, ale nachází se i v životě každého opravdového světce.⁶²

Postoj křesťanů k bolesti a utrpení

Život s Kristem znamená nesení Kristova kříže. Nesení kříže představuje v životě křesťanů úsilí, námahu a utrpení. Křesťané pohlízejí na utrpení jako na jeden ze způsobů Božího učení, který jsou ochotni přijmout. Křesťanství nachází v utrpení spojení člověka s Kristem, a tím nachází smysl i v utrpení.⁶³ Pro křesťany je utrpení zkouškou důvěry v Boha. Lidé se ptají, proč vůbec Bůh dopouští utrpení a přítomnost zla. Bůh ale nechce, aby vládlo utrpení a smrt, a proto připravil v dějinách spásy podmínky pro uskutečnění vykoupení lásky Krista. Kristus svým vykoupením dokázal vítězství nad smrtí a hříchem. Tajemství smrti a vzkříšení je pro křesťany hlavním obsahem jejich života a víry. Postoj ke smrti v životě Krista a jeho učedníků může být odpovědí pro moderního člověka, když nemůže najít řešení pro bolest a smrt. Křesťané nehledají u Boha únik před smrtí, ale hledají nějaký smysl a obsah smrti. Kristus v utrpení položil nejpevnější základ dobra, a to dobra věčné spásy. Utrpením na kříži zasáhl nejvyšší kořeny zla, kterými jsou smrt a hřích.⁶⁴

Svátost nemocných

Církev věří, že existuje jedna svátost určená k tomu, aby posilovala nemocné, a tou je svátost nemocných. Každý věřící člověk, který se ocitá v kritickém zdravotním stavu, může přijmout svátost nemocných. Svátost pomazání nemocných je určena zvláštním způsobem k tomu, aby posilovala lidi, kteří jsou nemocní.⁶⁵ Tato svátost není pouze pro ty, kteří se ocitli v krajním ohrožení života, ale je i pro ty věřící, kteří jsou v nebezpečí smrti, nemoci nebo stáří. Jestliže v průběhu nemoci nastane zhoršení stavu nemocného, může se svátost opakovat. Tuto svátost mohou poskytovat pouze biskupové a kněží. Jako všechny svátosti je i pomazání nemocných slavením liturgie ve společenství. Podstatou obřadu svátosti nemocných je modlitba spojená s pomazáním čela a rukou

⁶² Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie dějin spásy*, s. 142-146.

⁶³ Srov. BOUBLÍK, V. *Člověk očekává Krista*, s. 151.

⁶⁴ Srov. ČERBÁKOVÁ, I. *Apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení*. [online], © 1995 [cit. 13. 2. 2016] Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/SalvificiDoloris.htm>

⁶⁵ Srov. *YOUCAT: Katechismus katolické církve pro mladé*, s. 141-142.

posvěceným olejem. Tato svátost uděluje věřícím lidem útěchu, pokoj a sílu a spojuje nemocné hlubokým poutem s Kristem.⁶⁶

3.4 Duchovní doprovázení jako pomoc křesťanům v krizi

Duchovní doprovázení je činnost závislá na osobním vztahu mezi doprovázejícím a doprovázeným. Tato činnost je závislá na vzdělání doprovázejícího a jeho osobních zkušenostech. Ohniskem duchovního doprovázení je samotný vztah mezi Bohem a konkrétním člověkem. Cílem duchovního doprovázení je pomoci člověku na jeho cestě k Bohu a k uskutečnění jeho povolání.⁶⁷ Křesťanské duchovní doprovázení je pomoc, kterou poskytuje jeden křesťan druhému. Pomáhá mu, aby dokázal vnímat Boží sdělení, odpovídat Bohu, dávajícímu se osobně poznat, a naplno s ním prožívat důsledky této spojitosti.⁶⁸

Spirituální péče o nemocné

Spirituální péče o člověka v krizi spočívá v tom, že okolí akceptuje i duchovní stránku člověka a pomáhá mu s naplněním jeho duchovních potřeb. Všeobecným cílem doprovázení je pomoc k důstojnému zvládnutí situace. Vždy je velmi důležité, aby doprovázející naslouchal člověku v krizi i ve věcech, kterým nerozumí. Pro člověka v krizi je velice důležité, aby se cítil být ve své jedinečnosti přijat. Někdy se stává, že si jedinec v krizi ve svém spirituálním světě vytvoří určité „pomocné konstrukce“, kterými se snaží dát svému utrpení smysl nebo se snaží získat postavení, ve kterém bude nemoc lépe překonávat. Tyto pomocné konstrukce se mohou jevit jako nesprávné, ale pokud člověku v krizi pomáhají, je důležité je přijímat. Je potřeba usnadňovat kontakt člověku v krizi s jeho duchovními, se kterými má potřebu komunikovat, a s náboženskými skutečnostmi, které jsou mu blízké. Mělo by se také důvěřovat jeho vnitřnímu vývoji a tomu, že vlastní dobré schopnosti, které posilují jeho spirituální oblast. V žádném případě by se s člověkem v krizi nemělo jakkoli manipulovat či mu vnucovat vlastní náboženské představy, byť by byly považovány za správné. Díky spirituálním hodnotám

⁶⁶Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 383-385.

⁶⁷ Srov. OPATRŇÝ, A. *Chyby a nebezpečí při duchovním doprovázení* [online], © 2013, [cit 23.1.2016]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-19-Chyby-a-nebezpeci-ublizeni-pri-duchovnim-doprovazeni.html>

⁶⁸Srov. BARRY, W.; CONNOLLY, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 20.

může mnoho lidí prožívat smysluplně a někdy i výslovně šťastně ty fáze života, které jsou jinak velice bolestné.⁶⁹

3.5 Modlitba jako výraz orientace křesťana v krizi na Boha

Modlitba je rozhovor mezi Bohem a člověk založený na naslouchání Božímu slovu. V průběhu modlitby vstupuje člověk do přímého vztahu s Bohem. Křesťané se modlí k Bohu, protože vědí, jim přeje jen to dobré. Modlitba křesťanům pomáhá unést a překonat jejich životní úzkosti. Cílem modlení je žít ve stálém vztahu důvěry, kterou Bůh nabídl. Křesťané své prosby předkládají Bohu s důvěrou, ale nepřestávají mu věřit, i když jim jejich prosby nesplní. Jestliže člověk dá na Boží slovo, a ne na vlastní touhy, je to známkou opravdové důvěry v Boha. Křesťanům mnohdy modlitba pomůže vzdát se sobectví a hněvu a najít cestu, po které je chce Bůh vést. Pomoc od Boha je někdy velice přirozená, jindy zase velice neobvyklá. Modlitba není důležitá jenom z toho důvodu, aby se Pán Bůh dozvěděl o trápení člověka. Je důležitá pro křesťany samotné. Nevěřící lidé o svých starostech mluví se svými blízkými a křesťané mají navíc ještě možnost, že mohou o svém trápení mluvit s Bohem. V rozhovoru s Bohem může být člověk zcela upřímný a otevřený. Křesťané v modlitbě nemusí nic skrývat, protože Bůh o nich stejně vše ví, a proto je pro ně modlitba nenahraditelná. Díky modlitbě člověk poznává skutečně sám sebe a to, na čem mu doopravdy záleží. Křesťané za Boží pomoc nejen prosí, ale i děkují. Stává se, že všechny modlitby nejsou vyslyšeny, například když nemocný zemře, nebo trápení, které neskončilo, ale to neznamená, že se člověk modlil nebo věřil špatně. Neznamená to ani, že Bůh člověka trestá nebo že mu na něm nezáleží. Jestliže změna nepřichází, je to pro křesťany výzva, aby se naučili svou tíhu nést. Křesťanům pomáhá víra přijímat obtížné situace jako zkoušku nebo poslání. Víra v Boha znamená být mu věrný i přesto, že člověk v životě prochází situacemi, které si nepřál. Největším příkladem je zde Ježíš Kristus, který přijal svůj kříž i přesto, že se modlil, aby byl tohoto trápení ušetřen.⁷⁰

⁶⁹Srov. OPATRŇY, A. *Spirituální aspekty nemoci a bolesti* [online], [b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ox94QL484rYJ:jep.cls.cz/texty_new/Spirituální%2520aspekty%2520nemoci%2520a%2520bolesti.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

⁷⁰Srov. GRUBER, J. *Průvodce diakonií a ČCE*, s. 63-65.

3.6 Křesťanství – pomoc, nebo zátěž pro člověka v krizi?

Náboženství může mnohdy být pro člověka nacházejícího se v těžké životní situaci velkou pomocí, ale někdy také zátěží.

Náboženská oblast jako pomoc

Náboženství může být pro člověka klíčem k celistvosti jeho života včetně nemoci, a to tehdy, pokud jedinec chápe náboženské skutečnosti jako skutečný základ osobního bytí a nejen jako zvláštní prvek svátečních chvil. Náboženství může být pro člověka pomocí k hledání hlubšího smyslu jeho celého života, který se ani v období nemoci neztrácí. Náboženství je pro člověka velkou pomocí tehdy, když dává člověku v krizi pocit jistoty ve vztahu k Bohu a také kladného vztahu Boha k němu. Pro lidi žijící náboženskou vírou je důležitá schopnost modlitby.⁷¹

Náboženská oblast jako zátěž

Velmi záleží na tom, jak náboženský svět člověka vypadá, a podle toho je buď pomocí, nebo zátěží. Jedinci procházejícímu nemocí se může Bůh jevit jako nesrozumitelný a snaha tuto nesrozumitelnost překonat je pro člověka zátěží a nevede k žádnému výsledku. Horší variantou je, když má člověk v krizi dojem, že je Bůh záłudný a má radost z jeho bolesti. K takovým úsudkům mohou často vést nepříznivé zkušenosti z lidských vztahů, které člověk udělal. Člověk mající představu přísného Boha může směřovat k názoru, že Bůh vyžaduje věci tak náročné, až jsou nereálné, a protože je nemocný člověk nemůže uskutečnit, Bůh mu nepomůže. U jedince, který má negativní zkušenosti z minulosti se svými bližními, může také nastat představa Boha, který člověka v jeho trápení a nemoci opouští tak, jak ho dříve opustili lidé, jimž důvěřoval. Takové negativní domněnky o Bohu mohou směřovat ke ztrátě víry, kterou si předtím dotyčný vybudoval. Tato ztráta může vést k výčtkám svědomí, a tím zatěžovat situaci člověka v krizi. V některých případech je tato ztráta náboženských vizí vítána, a to v případě, kdy vede k svržení představ špatných a přichází-li po ní zakládání zdravého světa víry.⁷²

⁷¹Srov. OPATRŇY, A. *Spirituální aspekty nemoci a bolesti* [online], [b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ox94QL484rYJ:jep.cls.cz/texty_new/Spirituální%2520aspekty%2520nemoci%2520a%2520bolesti.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

⁷²Srov. tamtéž, [online], [b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ox94QL484rYJ:jep.cls.cz/texty_new/Spirituální%2520aspekty%2520nemoci%2520a%2520bolesti.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak rozdílný je pohled na životní krize z pohledu křesťanství a sekularizované vědy. Dospěla jsem k následujícímu závěru:

V profesním světě, který se zabývá teorií a praxí pomoci člověku v krizi, se jedná o multiplikační obor, který zahrnuje oblast lékařské péče zaměřené na základní aspekty zdraví klienta zejména prostřednictvím farmakoterapie, poradenství, eventuálně krátkodobé hospitalizace. Oblast sociální pomoci zahrnuje různé formy materiálních, finančních, sociálních, informačních a emocionálních opor prostřednictvím poradenské činnosti. Oblast právní pomoci zajišťuje obnovu lidských a práv a potřeb klienta zejména prostřednictvím právního poradenství. Oblast psychoterapie se zaměřuje na obnovení základní duševní rovnováhy klienta prostřednictvím odstranění nežádoucích příznaků. Může se realizovat prostřednictvím psychologického poradenství, ale také účastí klienta na psychoterapeutickém programu. Oblastí opětovného získání duchovní rovnováhy spojené s řešením otázek ztráty či zamlžení životního smyslu se takto definovaná teorie ale ani praxe životních krizí nezabývá. Oblast náboženství, a tedy i křesťanství, vnímá spíše jako součást sociální opory, kterou může člověk v krizi nalézt mimo oblast profesionální pomoci. Nazývá ji „sociální oporou“.

Studiem křesťanské literatury zejména z oblasti duchovního doprovázení v nemoci, bolesti a utrpení jsem došla k závěru, že křesťanství může být pro člověka v krizi velkou posilou zejména v oblasti duchovního rozměru jeho osobnosti, která vychází ze vztahu člověka k transcenci. Psychická rovnováha člověka může být mobilizací věřícího duchovního postoje posílena, není však cílem duchovního doprovázení křesťana v krizi. Cílem je tedy zaměření na smysl života, který unese i bolest a vrcholí v naději na posmrtný život člověka s Bohem. Na rozdíl od profesionální sekularizované pomoci, která pomáhá člověku v krizi řešit problémy zdravotní, psychické a sociální, většinou však nikoliv problémy duchovní.

Profesionální teorie a praxe pomoci člověku v krizi má tedy komplexní charakter. Opomíjí však důležitý rozměr lidského života, a to rozměr duchovní. Křesťanské doprovázení člověka v krizi tedy může být důležitým doplňkem profesionálního přístupu, mohlo by být také jeho součástí (jako je tomu např. v armádě, zejména pro vojáky zahraničních misí, kde se předpokládá vysoká míra zátěže, a tudíž vzniku krizových situací u vojáků).

Tímto závěrem jsem odpověděla na otázku obsaženou ve formulaci cíle: Je nějaká souvislost mezi profesionální pomocí lidem v krizi v naší společnosti a jejich eventuálním křesťanským pohledem na svět?

V první kapitole bakalářské práce jsem charakterizovala pojem životní krize, jejich průběh, řešení a pomoc. V druhé kapitole jsem popsala základní prvky křesťanské víry. Zabývala jsem se zde Ježíšovým životem a učením, křesťanskými svátky a svátostmi a třemi božskými ctnostmi. Třetí kapitolu jsem vztahovala ke krizím v životě křesťanů a jejich pohledům na bolest a utrpení. V poslední kapitole jsem se také zaměřila na duchovní doprovázení a spirituální péči o nemocné.

SEZNAM LITERATURY

BARRY, W.; CONNOLLY, W. *Praxe duchovního doprovázení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-217-6.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989. ISBN neuvedeno.

BOUBLÍK, V. *Člověk očekává Krista*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-271-4.

BOUBLÍK, V. *Teologie dějin spásy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-486-5.

CIMERMANNOVÁ, T. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7.

ČERBÁKOVÁ, I. *Apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení*. [online], © 1995[cit. 13. 2. 2016] Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/SalvificiDoloris.htm>

McLOUGHLIN, S. *Světová náboženství v kostce*. Dobřežovice: Reno, 2005. ISBN 80-7234-446-3.

FORETNÍKOVÁ, K. *Sociální pedagog jako pracovník krizové pomoci a intervence*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce T. Čech. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/55752/pedf_m/Aktualni_text_DP.pdf

FRANC, A. *Depresivní stavy jako možný důsledek nesprávné církevní praxe*. [online], [b. r.], [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.apologet.cz/?q=articles/category/31-duchovni-manipulace/id/218-depresivni-stavy-jako-mozny-dusledek-nespravne-cirkevni-praxe>

GRUBER, J. *Průvodce diakonií a ČCE*. Praha: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 978-80-87287-88.

GRÜN, A. *Důvěřuj sobě: jak s odvahou překonávat krize*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0069-7.

JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KASTOVÁ, V. *Krize a tvořivý přístup k ní*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7364-800-5.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

- MACKERLE, A. *Bible. Mnoho hlasů, jedno slovo*. České Budějovice: Teologická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7394-469-8.
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MLČÁK, Z. *Emergentní psychologie a krizová intervence*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7368-036.
- OPATRŇÝ, A. *Chyby a nebezpečí při duchovním doprovázení*. [online], © 2013, [cit. 23. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-19-Chyby-a-nebezpeci-ublizeni-pri-duchovnim-doprovazeni.html>
- OPATRŇÝ, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2003. ISBN 80-2380-430-8.
- OPATRŇÝ, A. *Nemoc*. [online],[b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z:http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:x6j-IaspPcsJ:jep.cls.cz/texty_new/Opatrny%2520A%25201.doc+&cd=5&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- OPATRŇÝ, A. *Spirituální aspekty nemoci a bolesti*. [online], [b. r.], [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ox94QL484rYJ:jep.cls.cz/texty_new/Spirituální%2520aspekty%2520nemoci%2520a%2520bolesti.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- OPATRŇÝ, A. *Víra – co víra je a co není*. [online], © 2001 [cit 11. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Vira.html>
- Ottova všeobecná encyklopedie A-L*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003. ISBN 80-7181-938.
- ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0888-4.
- VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.
- VYMĚTAL, J. *Duševní krize a psychoterapie*. Hradec Králové: Konfrontace, 1995. ISBN 80-901773-4-4.
- YOUCAT: Katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-564-1.
- Život z víry: překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*. 2. vyd. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005. ISBN 80-7040-809-X.

ABSTRAKT

ŠMÍKALOVÁ, R. *Životní krize a křesťanský pohled na svět*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce L. Muchová.

Klíčová slova: krize, příčiny krize, průběh krizí, typologie krizí, řešení krizí, odborná pomoc v krizi, krizová intervence, křesťanství, křesťané a krize, křesťané a utrpení

V bakalářské práci se zabývám životními krizemi a křesťanským pohledem na svět. V první kapitole popisuji pojem životní krize, jejich průběh, řešení a pomoc lidem v krizových situacích. V druhé kapitole se zabývám základními prvky křesťanské víry. Popisuji zde křesťanství, podstatu křesťanské víry, Písmo svaté, Ježíšův život a učení, křesťanské svátky a svátosti a tři božské ctnosti. Třetí kapitola je vztahována k životním krizím v životech lidí s náboženskou vírou, kde popisuji krize z křesťanského pohledu. V poslední kapitole lze také najít Ježíšovo ukřižování, smrt mučedníků a křesťanský pohled na bolest, utrpení a smrt. Dále se také v práci zabývám modlitbou, duchovním doprovázením a spirituální péčí o nemocné.

ABSTRACT

TheLifeCrisis and the Christian ViewoftheWorld

Key words: crisis, causes of crisis, progress of crisis, typology of crisis, dealing with crisis, professional assistance in crisis, crisis intervention, Christianity, Christians and crisis, Christians and suffering

I am dealing with issues of life crisis and Christian perspective of the world in my Bachelor's thesis.

In the first chapter I describe the concept of life crisis, its process, dealing with crisis and professional assistance for people in crisis.

In the second chapter I look into essential elements of the Christian faith. I describe Christianity, the essence of the Christian faith, Scripture, Jesus' life and teachings, Christian holidays and sacraments and three divine virtues here. The third chapter is related to life crisis in lives of religious people. I describe here crisis from the Christian point of view. There is also Jesus' crucifixion, the death of his disciples and Christian perspective of pain, suffering and death, in the last chapter. Other topics I am dealing with in my thesis are prayer, spiritual guidance and spiritual care for the sick.